

Оцінка потреб внутрішньо переміщених осіб в Україні та послуг для них

проведене

МГО «Соціальні ініціативи з охорони праці та здоров'я»

(січень, 2015 рік)

Опис ситуації

Внаслідок політичних трансформацій і територіальних змін 2014-2015 років в Україні з'явилася нова група людей, які потребують допомоги — внутрішньо переміщені особи. У вітчизняній науковій літературі їх визначають як «внутрішні мігранти», «вимушені переселенці», «особи переміщені всередині країни» та «внутрішньо переміщені особи». В англomовній літературі усі ці поняття відповідають терміну ***«internally displaced persons»***, що дослівно перекладається як внутрішньо переміщені особи. Таке ж визначення закріплене й у «Керівних принципах з питань про переміщених осіб всередині країни» ООН, де «внутрішньо переміщені особи – це окремі особи, чи групи осіб, які були змушені залишити свої помешкання, або місця постійного проживання в результаті, або щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, проявів насильства, порушень прав людини, стихійних або спричинених діяльністю людини лих, чи техногенних катастроф, і які не перетнули міжнародно-визнаних державних кордонів».

Згідно з даними Міністерства соціальної політики України, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців та Державної міграційної служби України, ***станом на 5 лютого 2015 року понад 1 000 000 осіб*** є внутрішньо переміщеними в межах України. Ці дані були підтверджені та перевірені в рамках взаємодії УВКБ ООН з внутрішньо переміщеними особами, місцевими органами влади та громадськими організаціями. Однак, у зв'язку з відсутністю централізованої системи реєстрації, реальна кількість осіб, переміщених всередині країни, залишається невідомою та може бути вищою. Аналізуючи статистичні дані, надані вищезазначеними організаціями, в період з травня по вересень 2014 року, можна зробити висновок, що кількість внутрішньо переміщених осіб чисельно збільшилася та, за прогнозами експертів, має тенденцію до подальшого зростання (для порівняння, станом на 30 травня 2014 року, за підрахунками УВКБ ООН кількість внутрішньо переміщених осіб сягала 54 000 осіб (з них - 12 000 осіб з АР Крим та м. Севастополь, а 42 000 осіб з Донецької та Луганської областей).

Масова внутрішня міграція населення всередині країни пов'язана з низкою проблем, які виникають як у самих внутрішньо переміщених осіб, так і в суспільстві в цілому. Таким людям сьогодні надаються медичні, юридичні, адміністративні, соціально-психологічні послуги, які спрямовані на адаптацію внутрішньо переміщених осіб та забезпечення їхньої оптимальної

життєдіяльності. Однак, таке втручання є короткотерміновим, спрямованим на задоволення першочергових потреб і не передбачає інтеграцію внутрішньо переміщених осіб в соціум. Разом з тим, відбувається прийняття нових нормативно-правових документів, утворюються нові організації з надання допомоги та підтримки внутрішньо переміщеним особам, створюються нові робочі місця, відбувається перекваліфікація кадрів (як людей, які шукають роботу, так і тих, хто надає нові послуги), розвивається волонтерський рух та благодійна допомога тощо. Тобто, фактично здійснюється інституціоналізація соціальної реабілітації внутрішньо переміщених осіб в Україні.

На даному етапі важливим видається дослідження потреб (першочергових та другорядних) внутрішньо переміщених осіб, а також послуг які їм надаються, рівня задоволеності цими послугами, визначення кредиту довіри до державних та недержавних установ, служб, організацій з боку ВПО, їх ефективності у наданні послуг цим особам. Окрім цього, варто приділити увагу стану здоров'я ВПО та їх доступу до медичних товарів та послуг.

Методологія дослідження потреб внутрішньо переміщених осіб в Україні та послуг для них.

Мета дослідження: проаналізувати першочергові та другорядні потреби внутрішньо переміщених осіб в Україні, які були змушені залиши місця свого постійного проживання внаслідок проведення антитерористичної операції у Донецькій та Луганській областях та анексії АР Крим - якість надаваних їм послуг з боку державних та недержавних організацій, рівень задоволення цими послугами.

Час та місце проведення дослідження.

Дослідження проводилося з грудня 2014 по січень 2015 року. Регіони опитування: м. Київ, Полтавська, Запорізька, Дніпропетровська, Чернігівська, Харківська, Луганська, Закарпатська, Івано-Франківська та Львівська області.

Дослідження проводилось МГО «Соціальні ініціативи з охорони праці та здоров'я» із залученням партнерських установ та організацій, таких як: обласні ЦСССДМ, волонтерські організації «Кожен може», «Схід SOS», «Центр зайнятості вільних людей».

Методи дослідження.

Для дослідження були обрані кількісні методи збору соціологічних даних – анкетування внутрішньо переміщених осіб.

Досліджувана група – внутрішньо переміщені особи в Україні (далі – ВПО). Визначення закріплене у «Керівних принципах з питань про переміщених осіб всередині країни» ООН, де «внутрішньо переміщені особи – це окремі особи, чи групи осіб, які були змушені залишити свої помешкання, або місця постійного проживання в результаті, або щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, проявів насильства, порушень прав людини, стихійних або спричинених діяльністю людини лих, чи техногенних катастроф, і які не перетнули міжнародно-визнаних державних кордонів».

Кількість респондентів – 471, з них:

- 1) Київ – 110 (23,35%)
- 2) Львів – 100 (21,23%)
- 3) Івано-Франківськ – 45 (9,5%)
- 4) Закарпаття – 10 (2%)
- 5) Луганськ – 18 (3,8%)
- 6) Харків – 20 (4,2%)
- 7) Чернігів – 25 (5,3%)
- 8) Дніпропетровськ – 60 (12,7%)
- 9) Запоріжжя – 65 (13,8%)
- 10) Полтава – 18 (3,8%)

Короткі результати дослідження в цифрах

Жінок – 76,8%, а чоловіків – 23,2%.

У віці до 18 років – 4,3%, у віці з 18 до 35 років – 38,5%, у віці від 35 до 50 років – 33,1%, а у віці старше 50 років – 24%.

З АР Крим – 6,7%, з Донецької області – 52,3%, з Луганської області – 41%.

Кількість людей, що мігрували самостійно – (18,8%), кількість людей що мігрували з 2 членами родини – 22,1%, кількість людей які мігрували з 3 членами родини – 22,3%, решта мігрували з 4 і більшою кількістю родичів 36,8%.

Кількість сімей, які мігрували без дітей – 34,7%, кількість сімей, що мігрували з 1 неповнолітньою дитиною – 30,7%, кількість сімей, що мігрували з двома неповнолітніми дітьми – 25,6%, кількість сімей, що мігрували з 3 неповнолітніми дітьми – 5,3%, решта сімей, які мігрували, мали більше 3 дітей 3,7%.

Кількість опитаних респондентів, які мають хронічні захворювання – 148 (31,4%) (з цих 148 людей з хронічними захворюваннями - 75 (50,7%) не мають доступу до ліків, або не можуть купувати їх).

Кількість ВПО, які не мають доступу до ліків, або не можуть собі дозволити купувати ліки, через високу ціну товару – 129 (27,3%), частково мають доступ до ліків та спроможність їх купувати – 23 людини (4,8%), всі решта респондентів мають доступ до ліків та спроможність купувати ліки самостійно за необхідністю, а саме – 319 людей (67,7%).

Потреби ВПО.

Першочергові потреби:

- 1) Фінансова (потреба у працевлаштуванні) – 69,5%
- 2) Гуманітарна (їжа та одяг) – 65,7%
- 3) Житлова – 62,8%
- 4) Медична – 49,8%
- 5) Соціальна – 13,5%

- 6) Психологічна та 41 людина – Юридична – по 11%
- 7) Культурна – 7,3%
- 8) Політична – 6,2%

Другорядні потреби:

- 1) Політична – 93,8%
- 2) Культурна – 92,7%
- 3) Психологічна і Юридична – по 89%
- 4) Соціальна – 86,5%

Рівень задоволення потреб ВПО.

Респонденти визначили потреби, які задовольняються ***на низькому або не достатньому рівні*** на їхню думку:

- 1) Фінансова (працевлаштування) – 45%
- 2) Житлова – 41,2%
- 3) Гуманітарна (їжа, одяг) – 34,5%
- 4) Медична – 28,3%
- 5) Соціальна (участь у житті громади, толерантне ставлення з боку громадян, рівний доступ до благ і можливостей у соціумі) – 17%
- 6) Політична (участь у політичному житті держави, прийнятті рішень, законотворчій діяльності) – 14,2%
- 7) Юридична (захист прав, представництво інтересів у суді, юридичні консультації) – 13,4%
- 8) Психологічна та Культурна – по 9,7%

Респонденти визначили потреби, які задовольняються ***на високому, або достатньому рівні*** на їхню думку:

- 1) Гуманітарна – 51,2%
- 2) Медична – 45,8%
- 3) Житлова – 36,6%
- 4) Психологічна – 32,8%
- 5) Соціальна – 30,5%
- 6) Культурна – 28,3%
- 7) Фінансова – 27,2%
- 8) Юридична – 20,7%
- 9) Політична – 12,4%

Респонденти визначили, що вони ***не мають таких потреб:***

- 1) Не мають потреби брати участь у політичному житті держави – 73,6%
- 2) Не мають потреби у захисті прав та юридичних послугах – 66%
- 3) Не мають культурних потреб – 62,2%
- 4) Не мають психологічних потреб – 57,6%
- 5) Не мають потреби брати участь у житті місцевої громади, не мають соціальних потреб – 53%

- 6) Не мають фінансових потреб – 28%
- 7) Не мають медичних потреб – 26%
- 8) Не мають потреби у житлі – 22,3%
- 9) Не мають потреби у їжі та одязі – 14,5%

Доступність послуг для ВПО.

Кількість респондентів, які вважають послуги *недоступними, або не достатньо доступними*:

- 1) Допомога з поселенням та пошук житла – 46%
- 2) Послуги працевлаштування – 39,6%
- 3) Державна грошова допомога – 25,3%
- 4) Медичне обслуговування – 23,7%
- 5) Юридичні послуги (консультації) – 14,6%
- 6) Послуги психолога (психологічні консультації) – 9%

Кількість респондентів, які вважають *доступними такі послуги* в Україні для ВПО:

- 1) Державна грошова допомога – 67,6%
- 2) Медичне обслуговування – 54%
- 3) Психологічні послуги – 31%
- 4) Допомога з поселенням, пошук житла – 23,2%
- 5) Допомога у працевлаштуванні – 21,8%
- 6) Юридичні послуги доступними вважають – 14,6%

Кількість респондентів, які *не потребують таких послуг* для ВПО:

- 1) Юридичних послуг – 70%
- 2) Психологічних послуг – 60,6%
- 3) Допомоги у працевлаштуванні – 39%
- 4) Допомоги з поселенням та пошуком житла – 31,3%
- 5) Медичного обслуговування – 23,7%
- 6) Державної грошової допомоги – 7,6%

<i>Назва установи, організації, служби</i>	<i>Кількість ВПО, що звернулися по допомогу в цю установу</i>	<i>Кількість ВПО, що реально отримали допомогу від цієї установи</i>
ЦСССДМ	51,5%	60,9%
УПСЗН	38%	44,5%
Органи самоврядування	18%	17,8%
ДСНСУ	15,4%	9,2%
Громадські та волонтерські організації	12,4%	12%
Пенсійний фонд України	11,3%	11,8%

Червоний Хрест України	10%	17%
Заклади охорони здоров'я	7%	7%
Центр зайнятості	6,2%	5,7%
Територіальний центр	5,4%	5%
Волонтери	4,3%	6,5%
Церква	1%	1,6%
Нікуди не звертались	1%	-

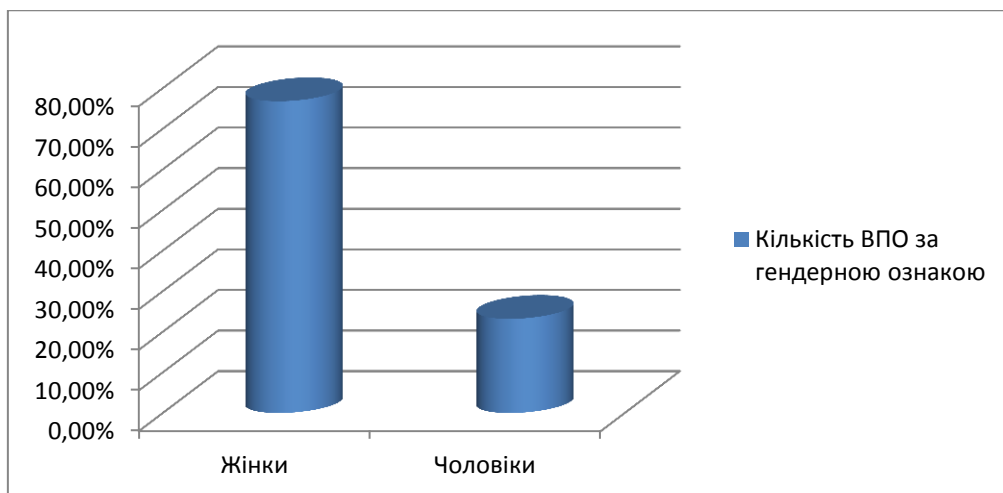
Діаграма №1

Діаграма №2

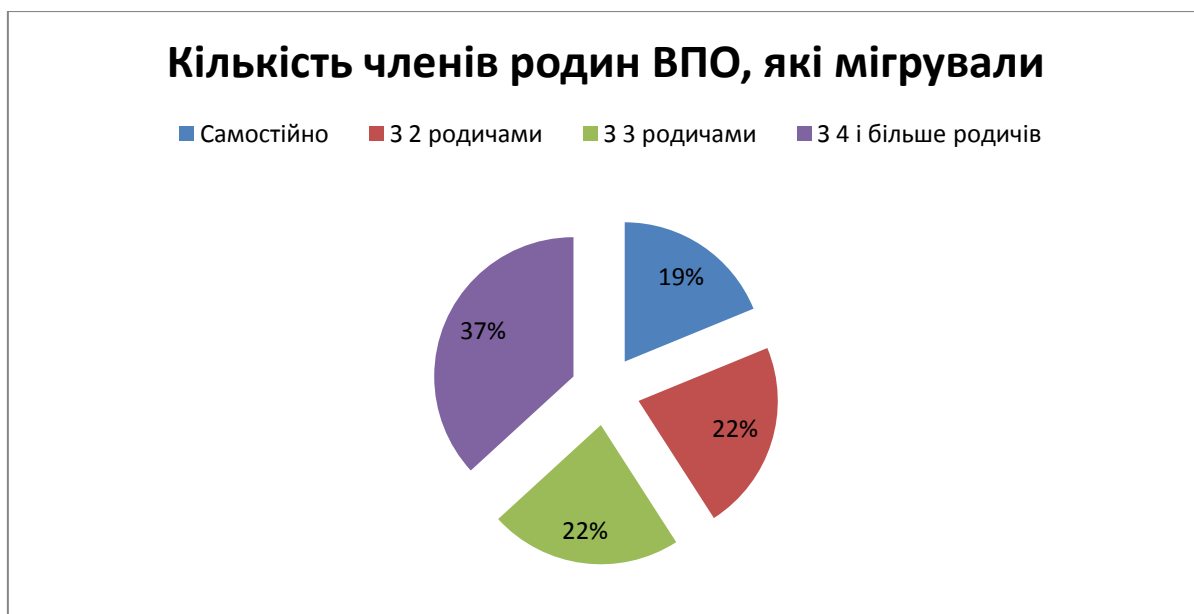
Діаграма №3

Діаграма №4

Діаграма №5

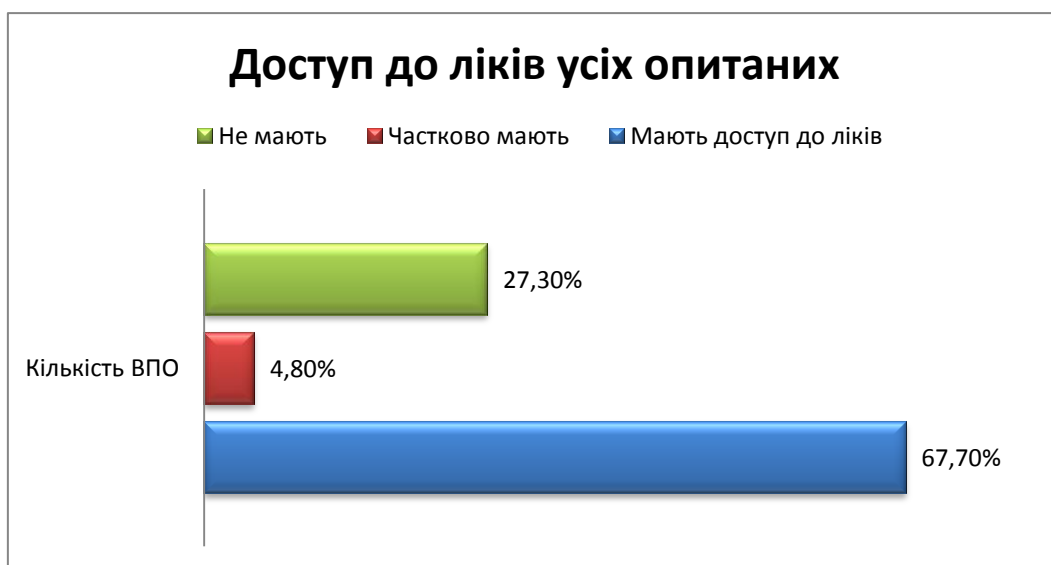
Діаграма №6

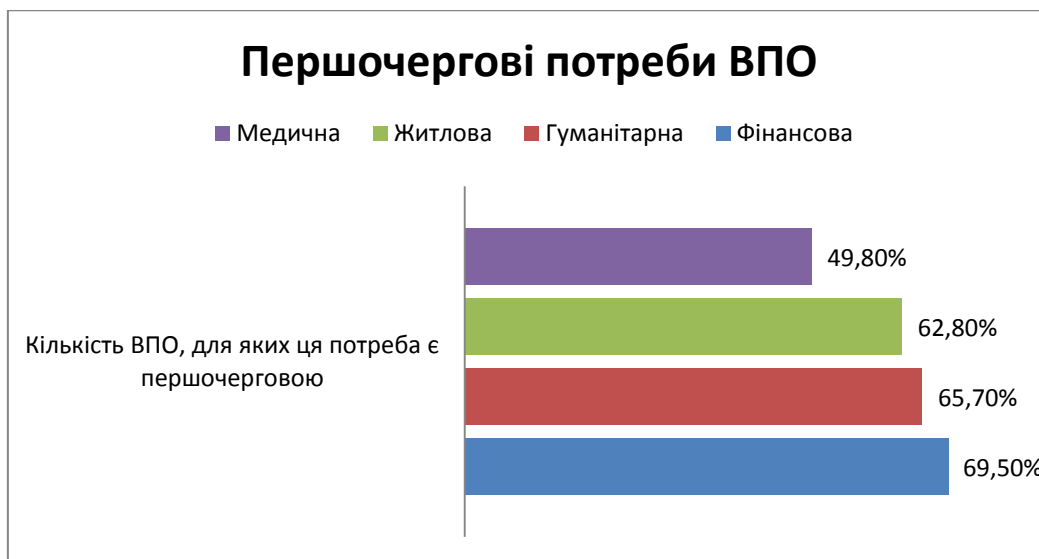
Діаграма №7

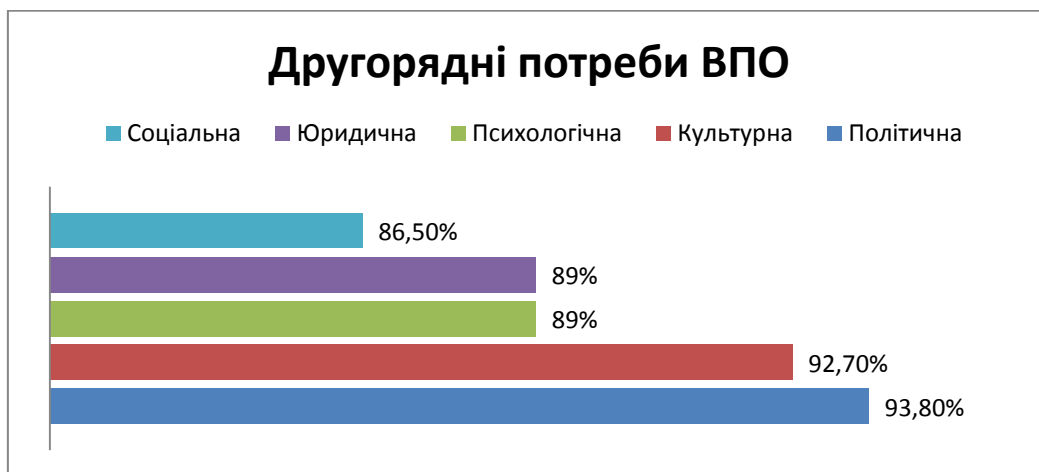
Діаграма №8

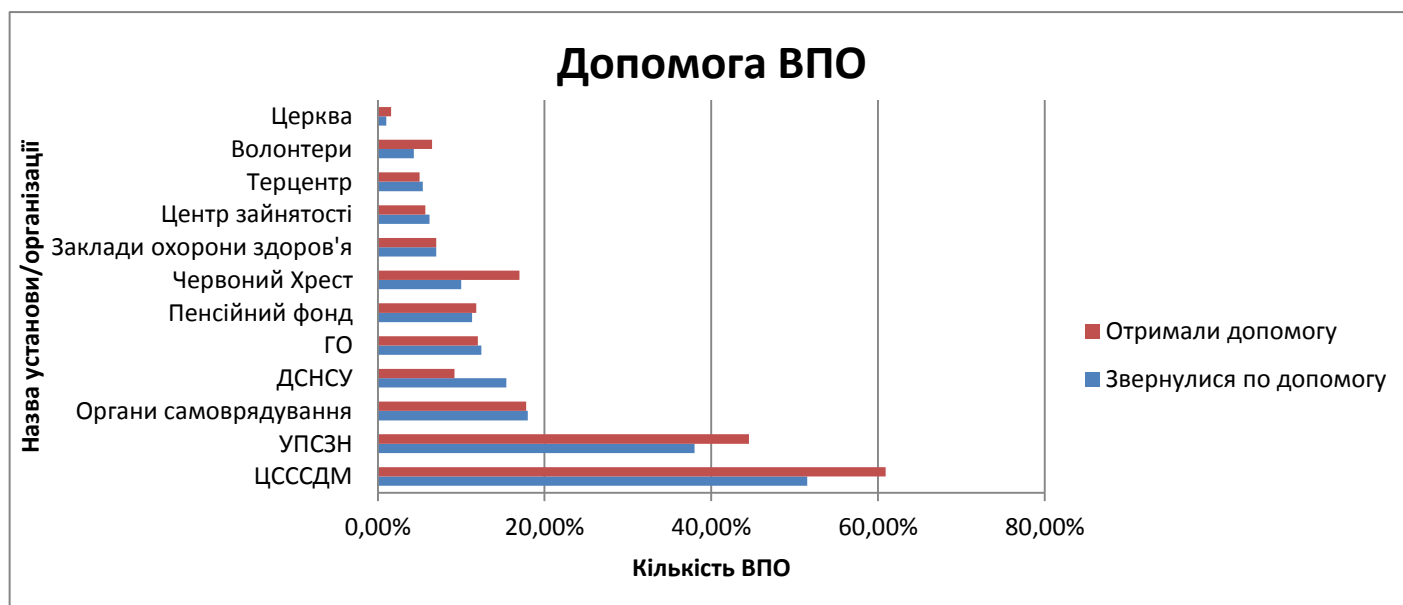
Діаграма №9

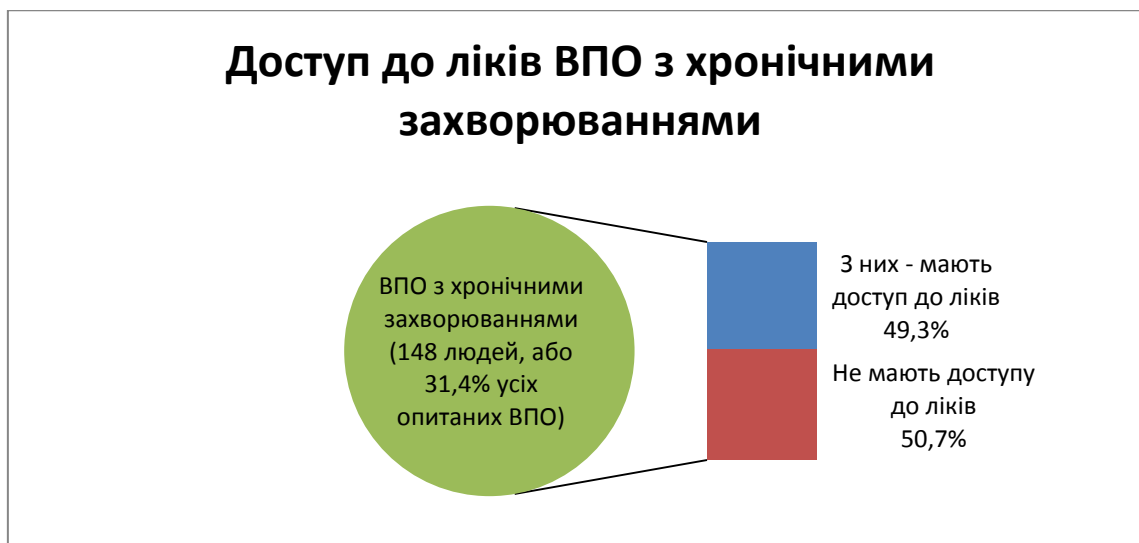
Діаграма №10

Діаграма №11

Діаграма №12

Висновки

Результати оцінки потреб внутрішньо переміщених осіб в Україні показали, що першочерговими потребами цієї категорії осіб є: фінансова (працевлаштування), гуманітарна (харчування і одяг), житлова (постійне або тимчасове проживання) та медична допомога. Три потреби (фінансова, гуманітарна та житлова) відповідають основним економічним потребам даної цільової уразливої групи.

Більшість респондентів (60%) були жінками з дітьми, які потребують особливого соціального догляду, забезпечення медичним обслуговуванням на дому, дистанційної роботи, перекваліфікації та післядипломного навчання, а також інтенсивної психосоціальної підтримки. Окрім цього, такі жінки потребують гендерних програм наставництва, організованих на робочих місцях для груп жінок зі складними життєвими обставинами.

45% респондентів не задоволені своїм матеріальним становищем та працевлаштуванням. Цей показник закликає місцеві органи влади та неурядові організації до серйозних зусиль та комплексного підходу з підтримки зайнятості вимушених переселенців, забезпечення їх доступним житлом. Уряд має розробити національну стратегію в галузі забезпечення економічних і соціальних прав ВПО з широким залученням усіх місцевих, національних та міжнародних ресурсів.

Результати даного дослідження можуть бути використані державними та недержавними організаціями, благодійними фондами та волонтерськими об'єднаннями у наукових та практичних цілях: для покращення рівня доступу до послуг, або підвищення рівня самих послуг для внутрішньо переміщених осіб в Україні. Результати дослідження можуть також бути використані в аналітиці (соціальній, політичній) з обов'язковим відповідним посиланням на цей матеріал.

Контактні особи:

Ілона Єленєва – директор МГО «Соціальні ініціативи з охорони праці та здоров'я»,
ilona@lhsi.org.ua

Станіслава Трухан – асистент програми, МГО «Соціальні ініціативи з охорони праці та здоров'я», office@lhsi.org.ua +380445282127